

OHJEET ESITARKASTAJILLE JA VASTAVÄITÄJILLE

Tarkastusprosessi ja esitarkastajan rooli

Väitöskirjan esitarkastuksen tarkoituksena on varmistaa, että väitöskirjaksi aiottu käsikirjoitus täyttää tieteelliset ja muodolliset vaatimukset ja että väitöskirjatyön tieteellinen taso on riittävä ennen julkaisuluvan myöntämistä. Esitarkastus on myös vaihe, jossa tiedekunta ja sen määräämät esitarkastajat voivat vaikuttaa väitöskirjan tasoon tai esittää sen hylkäämistä.

Tiedekuntaneuvosto määrää väitöskirjalle vähintään kaksi esitarkastajaa, joilla tulee olla dosentin pätevyys tai muulla tavoin osoitetut vastaavan tasoiset ansiot. Esitarkastajien tulee pääsääntöisesti olla Tampereen yliopiston ulkopuolelta. Tiedekuntaneuvosto päättää väitöskirjan julkaisuluvasta esitarkastajien lausuntojen perusteella, joten esitarkastajien (ja työn ohjaajan) vastuulla on se, ettei keskeneräisiä töitä päästetä väittelyvaiheeseen, ja että tekijää vaaditaan toteuttamaan tarpeelliset korjaukset sekä mahdolliset lisäykset ennen julkaisulupaa koskevan lausunnon kirjoittamista.

Väitöskirjan esitarkastajien tulee perustellussa kirjallisessa lausunnossa selkeästi esittää joko julkaisuluvan myöntämistä tai sen epäämistä eli todeta, täyttääkö käsikirjoitus nykyasussaan tai pienin korjauksin väitöskirjan vähimmäisvaatimukset. Lausunnon tulee olla joko puoltava tai hylkäävä, ei ehdollinen. Toisin sanoen lausunnossa ei voida todeta, että käsikirjoitukselle voidaan suositella julkaisulupaa vain tiettyjen korjausten jälkeen. Esitarkastajat voivat esittää lausunnossaan tekijälle korjaus- ja parannusehdotuksia. Esitarkastajat voivat antaa myös yhteisen lausunnon. **Lausunto tulee antaa kolmen kuukauden kuluessa siitä kun tiedekuntaneuvosto on määrännyt esitarkastajat.**

Tampereen yliopisto on sitoutunut noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimia ohjeita hyvästä tieteellisestä käytännöstä ja sen loukkausten käsittelemisestä. Ennen esitarkastuksen käynnistämistä käsikirjoitus tarkastetaan Turnitin –plagiaatintunnistusohjelmalla.

Ohjeita esitarkastajan lausunnoiksi

Esitarkastajan tulisi lausunnossaan kiinnittää huomiota tieteenalasta ja tutkimuksesta riippuen **soveltuvin osin** seuraaviin seikkoihin:

1. Väitöskirjan yleinen luonne

Lyhyt luonnehdinta väitöskirjan aihealueesta ja tieteellisestä sisällöstä suhteutettuna tieteenalanyleiseen kenttään

2. Tutkimusaihe ja kysymyksenasettelu

- tutkimuksen taustan ja lähtökohtien selkeä määrittely
- tutkimusaiheen yhteiskunnallinen ja käytännöllinen merkitys
- tutkimusaiheen tieteellinen merkitys
- tutkimusasetelman omaperäisyys ja innovatiivisuus
- onko kysymyksenasettelu tieteellisesti relevantti ja suhteutettu tutkimuksellisiin aukkoihin tai ristiriitoihin
- tutkimuksen tavoitteiden ja tutkimusongelman täsmällisyys

3. Tutkimuksen teoriaosa ja aiemman kirjallisuuden tuntemus

- tutkimuksen aihealueen kirjallisuuden tuntemus, ajantasaisuus ja kattavuus; mahdollisten selvien puutteiden toteaminen
- tutkimuksen teoreettinen syvyys (vahvuus), perehtyneisyys teoreettiseen keskusteluun ja teoriavalintojen perustelu
- onko tutkimuksessa kehitetty omaa teoriaa onnistuneesti
- tekijän kyky pelkistää ja yhdistää kirjallisuuden keskeiset havainnot ja taito tarkastella kirjallisuutta kriittisellä tavalla

4. Tutkimusmetodologia, -aineistot ja empiirinen tutkimusosa

- ovatko valitut tutkimusmenetelmät ja -aineistot sopivia tutkimusongelmaan nähden
- onko työssä kehitetty uusia menetelmiä

- onko aineiston keruu tapahtunut tieteellisesti pätevällä tavalla ja onko valittu aineisto riittävä ja asianmukainen tutkimusongelman selvittämiseen
- ovatko käytetyt tilastolliset tai muut aineiston käsittelymenetelmät ongelmaan ja aineistoon soveltuvia
- onko aineiston analyysi tehty kysymyksenasettelua sekä tutkimusotetta vastaavalla menetelmällä
- onko tutkimuksen empiirinen osa toteutettu asiallisesti ja huolellisesti
- mikä on ollut väittelijän itsenäinen osuus aineiston keruussa, käsittelyssä jne.

5. Tutkimustulokset, johtopäätökset ja niiden esittäminen

- ovatko johtopäätökset selkeitä ja täsmällisiä
- perustuvatko johtopäätökset työssä tehtyyn analyysiin ja ovatko ne uskottavia/luotettavia
- ovatko tutkimustulokset uusia tai yllättäviä
- onko tuloksia arvioitu kriittisesti vaihtoehtoisten teorioiden ja tulkintojen näkökulmasta ja onko niitä suhteutettu aiheesta aiemmin tehtyyn tutkimukseen
- arvio tutkimustulosten (luotettavuudesta) yhteiskunnallisesta ja tieteellisestä merkityksestä ja siitä kuinka hyvin tekijä on itse kyennyt nämä esittämään
- onko tekijä tehnyt mielekkäitä ehdotuksia mahdollisesta jatkotutkimuksesta tai minkälaiseen jatkotutkimukseen työ antaisi aiheita

6. Kirjoituksen jäsentely ja esitystapa

- arvio väitöskirjan laajuudesta; onko käsikirjoituksessa turhaa toistoa tai tutkimustehtävän kannalta tarpeettomia osioita
- muodostaako väitöskirja tasapainoisen tieteellisen kokonaisuuden
- arvio työn jäsentelystä ja otsikoinnista
- arvio tieteellisen esityksen tyylistä, kielen täsmällisyydestä, selkeydestä ja luettavuudesta
- arvio kuvien ja taulukoiden informatiivisuudesta ja selkeydestä

7. Yhteenveto

Väitöskirjan tulee osoittaa tekijän syvällistä perehtyneisyyttä omaan tutkimusalaansa ja kykyä tieteellisen tutkimuksen menetelmin luoda uutta tietoa. Väitöskirja on tekijän omaan itsenäiseen tutkimukseen perustuva, uutta tieteellistä tietoa sisältävä hallittu, yhtenäinen kokonaisuus. Tutkimuksen on oltava tieteellisesti rehellistä, huolellista ja tarkkaa. Sen on täytettävä lähtökohdiltaan ja kaikilta osiltaan tutkimuseettiset normit.

Esitarkastajan tulee lausunnossaan antaa lyhyt yhteenveto väitöskirjatyön tasosta ja sen suurimmista ansioista sekä todetuista puutteista. Yhteenvetonsa lopuksi esitarkastajan tulee todeta, puoltaako hän julkaisuluvan myöntämistä; **ehdollisia lausuntoja ei tule antaa.**

Vähäisistä puutteista ja virheistä esitarkastaja voi väittelyluvan myöntämisen jälkeen neuvotella väittelijän kanssa ja sopia niiden korjaustavasta. Jos väitöskirjakäsikirjoituksen tieteellinen taso on riittämätön tai todetut muodolliset ja sisällölliset puutteet ovat huomattavia ja koskevat oleellisia kohtia väitöskirjassa, esitarkastajan tulee toimittaa lausuntonsa tiedekuntaan väittelylupaa puoltamatta, jolloin tiedekuntaneuvosto päättää jatkotoimenpiteistä. Väittelijälle varataan mahdollisuus vastineen antamiseen esitarkastajien lausunnoista.

Kokoomaväitöskirjat

Kokoomaväitöskirjalla tarkoitetaan väitöskirjaa, joka koostuu useasta samaan aihepiiriin kuuluvasta tieteellisestä julkaisusta tai julkaistavaksi hyväksytystä käsikirjoituksesta tai muusta vastaavasta tieteellisistä kriteerit täyttävästä käsikirjoituksesta. Kokoomaväitöskirja koostuu johdantoluvusta ja vähintään kolmesta tieteellisestä erillisjulkaisusta. Suurimman osan erillisjulkaisuista tulee olla julkaistu tai julkaistavaksi hyväksytyjä tieteellisissä aikakauskirjoissa tai muilla korkeatasoisilla tieteellisillä foorumeilla.

Kokoomaväitöskirjan johdantoluvun ja erillisjulkaisujen tulee käsitellä yhtenäistä tieteellistä ongelmaa tai ongelmakokonaisuutta siten, että väittelijän kokonaissuoritus vastaa tieteelliseltä tasoltaan väitöskirjatutkimusta.

Kokoomaväitöskirjan johdantoluvun tulee olla itsenäinen kokonaisuus, joka käsittää seuraavat aiheet: ongelman asettelu, teoreettinen viitekehys, aineisto ja menetelmät, tulokset sekä tulosten

ja johtopäätösten merkityksen arviointi. Väitöskirjaan sisältyvien erillisjulkaisujen tulee erikseen tarkasteltuna tuottaa tieteellistä kontribuutiota.

Kokoomaväitöskirjan osaksi voidaan hyväksyä yhteisjulkaisuja, joiden tekemiseen väittelijä on osallistunut itsenäisellä työpanoksella. Yhteisjulkaisuja sisältävän kokoomaväitöskirjan tulee sisältää johdantoluvun lisäksi vähintään neljä erillisjulkaisua, joista suurimman osan tulee olla julkaistu tai julkaistavaksi hyväksytyjä.

Tutkimuksen tekijä toimittaa jo julkaistut tai julkaistaviksi hyväksytyt erillisjulkaisut esitarkastukseen ilman muokkausta tai uudelleen kirjoittamista ja esittää luettelon siitä, missä artikkelit on julkaistu tai hyväksytty julkaistavaksi. Vastuu väitöskirjan tekijänoikeusasioiden huomioonottamisesta on väittelijällä. Samassa yhteydessä on yhteisjulkaisujen osalta esitettävä kirjallinen selvitys siitä, mikä niissä on tutkijan itsenäisen työn osuus.

Kokoomaväitöskirjaksi tarkoitettua tutkimuskokonaisuutta arvioidessaan esitarkastajat esittävät arvionsa koko väitöskirjan tieteellisestä tasosta (johdantoluvusta ja erillisjulkaisuista) riippumatta julkaisufoorumien tasosta. Esitarkastajien tehtävänä on arvioida, muodostavatko johdantoluku ja erillisjulkaisut sekä väittelijän osuus yhteisjulkaisuissa kokonaisuuden, joka vastaa väitöskirjalle asetettuja vaatimuksia, sekä tämän perusteella esittää johtokunnalle, voidaanko työlle myöntää julkaisulupa.

Kielteinen lausunto

Esitarkastajan tulee esittää väittelyluvan epäämistä, jos on selvää, että työ ei ole omaan itsenäiseen tutkimukseen perustuva, uutta tieteellistä tietoa sisältävä yhtenäinen esitys. Esitarkastajan on syytä harkita kielteisen lausunnon antamista myös silloin, kun työssä on muita vakavia puutteita, kuten esimerkiksi

- pahasti puutteellinen teoreettinen viitekehys
- selkeästi liian suppea tutkimusaineisto väitöskirjaksi
- vakavia puutteita alan tutkimuskirjallisuuden tuntemuksessa
- työ on muuten pahasti keskeneräinen

Sen sijaan yksinkertaisella toimitustyöllä korjattavissa olevat puutteet (esim. epäselvä johdanto, keskeneräinen yhteenveto, lukujen järjestys, kieliäsen puutteet), kohtuullisella työllä hankittava lisäaineisto tai kohtuullisella työllä hankittava lisäperehtyneisyys tutkimuskirjallisuuteen eivät välttämättä ole esteenä myönteiselle lausunnolle.

Kielteinen lausunto johtaa yleensä siihen, että esitarkastus keskeytetään jatko-opiskelijan pyynnöstä. Kun työtä on korjattu ja ohjaaja puoltaa esitarkastuksen käynnistämistä uudelleen, tiedekuntaneuvosto nimeää työlle jälleen esitarkastajat. Tiedekuntaneuvosto voi pyytää tehtävään aikaisempaan nähden samoja tai eri henkilöitä harkintansa mukaan

Ohjeita vastaväittäjän lausunnoksi

Vastaväittäjän tulee antaa lausunto **kuukauden** kuluessa väitöksestä. Lausunnosta tulee ilmetä, esittääkö vastaväittäjä väitöskirjan hyväksyttäväksi. **Lausunto osoitetaan tiedekuntaneuvostolle ja toimitetaan hallintopäällikölle.**

Vastaväittäjän lausunto koostuu sekä väitöskirjan käsikirjoituksen tarkastelusta että väitöstilaisuuden arvioinnista. Vastaväittäjän lausunnossa tulee kiinnittää huomiota samoihin seikkoihin kuin esitarkastajien lausunnoissa: tutkimusaihe ja kysymyksenasettelu, tutkimuksen teoreettinen tausta, aineisto ja menetelmät, tutkimustulokset, tarkastelu ja johtopäätökset, tekijän itsenäisyys ja kypsyyt sekä työn selkeys ja viimeistely. Lisäksi vastaväittäjän tulee arvioida väittelijän kykyä puolustaa opinnäytettään väitöstilaisuudessa. Vastaväittäjän lausunnosta tulee selvästi käydä ilmi, ehdottaako hän väitöskirjan hyväksymistä arvostelulautakunnan ehdottamalla arvosanalla.

Vastaväittäjän kirjallisen lausunnon tulee sisältää arviointi väitöskirjan tieteellisestä merkityksestä, lyhyt kuvaus ja arvostelu julkisesta tarkastuksesta.

Vastaväittäjän lausunto päättyy erilliseen yhteenvetoon. Siinä on syytä selvästi mainita

- onko väitöskirjan tieteellinen taso riittävä
- onko tarkastetun tutkimuksen aihe ollut oma tai omaperäinen
- ovatko tulokset uusia vai aiemmin tehtyjen havaintojen varmistamista tai niiden laajentamista
- onko käsittely ollut tieteellisen menetelmän kannalta ja muodoltaan omintakeinen ja täysipainoinen

Erityisesti on mainittava, jos kysymyksessä on ao. tutkimusalan piirissä keskeisen tärkeistä ja huomattavaa kansainvälistä merkitystä omaavista havainnoista.

Arvostelulautakunta

Tiedekuntaneuvosto määrää julkaisuluvan myöntämisen yhteydessä väitöskirjalle arvostelulautakunnan, joka tekee tiedekuntaneuvostolle esityksen väitöskirjasta annettavasta arvosanasta. Kustos toimii arvostelulautakunnan puheenjohtajana. Sen muina jäseninä ovat esitarkastajat, vastaväittäjä ja yksi tiedekuntaneuvoston määräämä professori, dosentti tai vastaavantasoiset tieteelliset ansiot omaava tohtori.

Väitöskirjan arvostelu

Tiedekuntaneuvosto päättää väitöskirjan hyväksymisestä sekä siitä annettavasta arvosanasta. Arvostelulautakunnan kirjallinen lausunto, jossa on annettu perusteltu esitys väitöskirjan arvosanasta, toimitetaan tiedekuntaneuvoston jäsenille ja väittelijälle samanaikaisesti. Ennen asian ratkaisua tiedekuntaneuvostossa väittelijälle on varattava tilaisuus vastineen antamiseen arvostelulautakunnan lausunnoista. Väittelijällä on oikeus pyytää väitöskirjan arvostelun siirtoa tiedekuntaneuvoston seuraavaan kokoukseen.

Väitöskirjaa arvosteltaessa käytetään asteikkoa: hyväksytty, hyvä, erinomainen. Väitöskirja arvostellaan pitäen silmällä työn ansioita: tutkimusongelman ja tulosten tieteellistä merkittävyyttä, työn itsenäisyyttä ja omaperäisyyttä sekä opillista kypsyyttä. Väitöskirjan tulee osoittaa opiskelijan kykyä itsenäisesti luoda uutta tieteellistä tietoa.

Arvosteluasteikko

Hyväksytty

Väitöskirja täyttää johtamiskorkeakoulun väitöskirjalle asettamat vaatimukset. Sen tutkimustehtävä on selkeä ja kytketty tutkimuskirjallisuuteen, menetelmät soveltuvia ja tulokset johdonmukaisia. Työ osoittaa väitöskirjalta edellytettävää itsenäisyyttä ja tieteellistä kypsyyttä.

Hyvä

Väitöskirja on keskimääräistä parempi. Sen tutkimusongelma on omaperäinen ja perustuu uudelleenlaiseen tapaan lähestyä tutkittavaa ilmiötä. Analyysi on systemaattista ja pohtivaa. Tutkimus on kokonaisuudessaan eheä ja tasapainoinen. Sen tulokset ovat hyvin perusteltuja ja tutkimusalallaan tieteellisesti merkittäviä. Työ osoittaa tieteellistä kypsyyttä ja hyvää perehtyneisyyttä tieteenalan tutkimukseen.

Erinomainen

Väitöskirja on kaikilta osiltaan erityisen ansiokas. Tutkimustehtävä on rakennettu oivaltavasti, pohdinnoissa on tieteenfilosofista syvyyttä ja analyysi osoittaa tekijän perehtyneen kiitettävästi myös vaihtoehtoisiin tulkintoihin ja teorioihin. Työn tulokset ovat tieteenalan kannalta poikkeuksellisen merkittäviä. Työ osoittaa tekijän poikkeuksellista tieteellistä kypsyyttä ja kykyä uutta luovaan metodologiseen ja teoreettiseen ajatteluun. Väitöskirjaa on puolustettu erinomaisesti väitöstilaisuudessa. Väitöskirja kuuluu tasoltaan alansa kansainvälisesti 5 % parhaimmiston.